

УДК 316.6/.47:159.923.2

Попович І.С.

ДОСВІД ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНИХ ОЧІКУВАНЬ КОНТЕНТ-АНАЛІЗОМ

Попович І.С. Досвід дослідження властивостей соціальних очікувань контент-аналізом. У статті описано п'ять етапів реалізації контент-аналітичної методики. Здійснено кодування досліджуваного масиву текстів, квантифікацію, розроблено кодувальну матрицю. Розкрито сутність властивостей і описано методику їх визначення. Подано формули, емпіричним шляхом визначено частотні характеристики і встановлені рівні досліджуваних властивостей. Описано сутність і методику визначення амбівалентності і полярності соціальних очікувань особистості. Наведено результати надійності та валідності методики. Висвітлено результати емпіричного дослідження апробації контент-аналітичної методики $n=122$. Здійснено валідацію, визначено конвергентну і дискримінантну валідність, подано психометричні характеристики, зазначено, що отримані результати не суперечать науковим здобуткам.

Ключові слова: інтернальність, екстернальність, активність, пасивність, відкритість, закритість, адекватність, неадекватність, амбівалентність, полярність, контент-аналіз.

Попович И.С. Опыт исследования свойств социальных ожиданий контент-анализом. В статье описано пять этапов реализации контент-аналитической методики. Осуществлено кодирование исследуемого массива текстов, квантификацию, разработано матрицу кодировки. Раскрыто сущность свойств и описано методику их определения. Поданы формулы, эмпирическим путем определены частотные характеристики и установлены уровни исследуемых параметров. Описано сущность и методику определения амбивалентности и полярности социальных ожиданий личности. Приведены результаты надежности и валидности методики. Представлены результаты эмпирического исследования апробации контент-аналитической методики $n=122$. Осуществлено валидизацию, определены конвергентная и дискриминантная валидности, представлены психометрические характеристики, указано, что полученные результаты не противоречат научным достижениям.

Ключевые слова: интернальность, экстернальность, активность, пассивность, открытость, закрытость, адекватность, неадекватность, амбивалентность, полярность, контент-анализ.

Постановка проблеми. Наш дослідницький інтерес спрямований на вивчення соціальних очікувань особистості як регулятора соціально-психологічної реальності. Особливої уваги у цьому контексті заслуговує дослідження властивостей соціальних очікувань. Ці завдання доцільно реалізувати досліджуючи очікування як процес і результат конструювання й відображення соціальної дійсності, що реалізується механізмами інтеріоризації і екстеріоризації, інтерналізації, екстерналізації й об'єктивації, рефлексії, ідентифікації та стереотипії. Відмітною рисою соціальної психології останніх десятиріч є інтерес до проблеми соціального знання як елементу конструювання повсякденного життя індивіда і соціальної спільноти.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні соціально-психологічні теорії цього напрямку висувають на перший план власне психологічний вимір реальності й особливості її пізнання як результату – і контексту – мікросоціальної взаємодії соціальних суб'єктів. П. Бергер і Т. Лукман, обґрунтовуючи своє бачення завдань соціології знання, підкреслювали, що адекватне розуміння соціальної реальності передбачає уявлення про те, як саме ця реальність конструюється [1]. У працях Т.М.Титаренко представлено життєві завдання як спосіб, завдяки якому особистість моделює власне майбутнє. Соціосемантичні особливості взаємодії особистості і світу на кожному етапі постановки нових життєвих завдань накладають відчутний відбиток на бачення і конструювання майбутнього [4]. Вище зазначені тези спонукають нас поставити запитання: «Яким чином суб'єктивні значення стають об'єктивною фактичністю»? Запропонований підхід програми експериментального дослідження вимагає вивчення закономірностей очікувань, що конструюють соціально-психологічний зміст «мережі-взаємодій» (за В.О. Васютинським). Видається необхідним дослідити й обґрунтувати функціонування та підтримку «соціально-психологічного тла» (за Г. Гарфінкелом) через реалізацію соціальних очікувань особистості.

Мета статті полягає у висвітленні результатів апробації дослідження властивостей соціальних очікувань контент-аналізом. Для реалізації мети було використано такі **методи:** теоретичні (аналіз наукових джерел), емпіричні (опитування, шкалювання), математико-статистичні (первинний та вторинний статистичний аналіз за допомогою пакета SPSS v.23.0).

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Ключовим методом дослідження соціальних очікувань як процесу конструювання і відтворення соціальної дійсності є контент-аналіз. Адже текст є спрощеним відображенням соціальної реальності, якою він породжений. На відміну від опитувань, контент-аналіз вимірює не те, що випробувані говорять, що зроблять чи намагаються зробити, а те, що вони справді зробили. Ми реалізували його у декілька етапів. На першому етапі впорядковано програму дослідження згідно об'єкта і предмету, поставленої мети, завдань і сконструйованої вибірки дослідження; виокремлено категорії, одиниці аналізу й одиниці обліку. До одиниць аналізу відносимо окремі слова, словосполучення, терміни, що характеризують змістові особливості об'єкту дослідження. Наприклад: «очікування», «сподівання», «прагнення», «покладати надію», «чекати», «можливий варіант», «бажаний

результат» та ін. На першому етапі нами створено методику «Очікувана ситуація», яка окреслила максимально наближену соціально-психологічну ситуацію для кожної випробуваної групи. Покажемо типовий варіант змісту такої методики: «Шановний учаснику тренінга «Моделі і стратегії ефективної комунікації»! Будь-ласка, опиши свої очікування, сподівання, надії щодо тренінгового заняття. На що сподіваєшся, чого чекаєш, чого прагнеш досягти, що зміниться у твоїй поведінці після тренінгового навчання? Зміст своїх очікуваних висловлювань опиши у цьому аркуші. Не менше 8-10 речень». Зазвичай таку методику ми застосовували перед каскадом тренінгів чи спецкурсом. Кожному випробуваному завчасно видавали бланк «Методика «Очікувана ситуація», на якому він описував свою очікувану соціальну дійсність. Наступною методикою, запропонованою учасникам експерименту, була «Реалізація очікувань». Покажемо типовий варіант змісту такої методики: «Шановний учаснику тренінга «Моделі і стратегії ефективної комунікації»! Будь-ласка, опиши чи підтвердилися твої очікування, чи справдилися сподівання, надії щодо тренінгового навчання в нашій компанії. Відповідь аргументуй за допомогою 8-10 речень». Кожен випробуваний отримував бланк «Методика «Реалізація очікувань», на якому він висвітлював думки щодо реалізації своїх очікувань.

На другому етапі дослідження складено кодувальну інструкцію, а саме: співвіднесено категорії і підкатегорії контент-аналізу з конкретними змістовими елементами тексту, тобто ми знаходили в тексті індикатори обраних категорій дослідження. Після складання кодувальної інструкції здійснено пілотажне кодування тексту. На даному етапі ми здійснили кодування частини досліджуваного масиву текстів з метою апробації методики, викладеної в кодувальній інструкції.

На третьому етапі здійснено кодування всього масиву досліджуваних текстів, тобто реалізовано квантифікацію – переклад тексту у цифрове вираження. Реєстрацію частоти, обсягу згадування категорій і підкатегорій контент-аналізу проводилося в заздалегідь підготовленій таблиці – кодувальній матриці. У кодувальній матриці відзначено перелік ознак кодування, що характеризують одиниці аналізу (див. табл. 1).

Таблиця 1

Кодувальна матриця

№ з/п	Ознака кодування	Методика «Очікувана ситуація» (текст 1)	Методика «Реалізація очікувань» (текст 2)	Сума за двома текстами, Σn
1	2	3	4	5
1.	Загальна кількість слів у тексті, N			
2.	Загальна кількість ознак у тексті, n			
3.	Ознаки, що характеризують наявність суб'єктивного контролю, n_c			
4.	Ознаки, що характеризують активну позицію, n_a			
5.	Ознаки, що характеризують теперішнє, n_m			
6.	Ознаки, що характеризують минуле, n_{mn}			
7.	Ознаки, що характеризують майбутнє, n_m			
8.	Кількість одиниць аналізу «очікування», «сподівання», «надії», n			
9.	Ознаки, що підтверджують реалізацію очікувань, n_p	-		-

На четвертому етапі статистично опрацьовано отримані кількісні дані. Опрацювання здійснено вручну, використовуючи процентний і частотний розподіли, запропоновані нами формули, коефіцієнти кореляції тощо.

На п'ятому етапі ми інтерпретували отримані дані на основі аналізу й теоретичного контексту дослідження та верифікували їх. Інтерпретованими даними є дихотомічні пари властивостей соціальних очікувань особистості. Перейдемо до розкриття сутності властивостей соціальних очікувань і опису методики їх визначення.

Рівень інтернальності соціальних очікувань особистості – це відношення кількості ознак, що характеризують її рівень суб'єктивного контролю над подіями, що мають місце у досліджуваній соціальній ситуації до загальної кількості ознак окремого тексту чи масиву дослідження. Рівень інтернальності соціальних очікувань особистості визначений за формулою 1:

$$IE_o = \frac{n_c}{N}, \quad (1)$$

де IE_o – рівень інтернальності / екстернальності соціальних очікувань особистості; n_c – кількість ознак, що характеризують рівень суб'єктивного контролю особистості; N – загальна кількість ознак окремого тексту. Звернемо увагу, що у контент-аналітичній методиці для визначення рівнів властивостей очікувань застосовано дихотомічну закриту шкалу. Таким чином, наші параметри мають діапазон значень від 0,0 до 1,00. Емпірично визначено і обґрунтовано, що значення від 0,00 до 0,40 свідчать про екстернальну властивість очікувань випробуваного, а від 0,41 до 1,00 – інтернальну. Інтернальність та екстернальність мають низький, середній та високий критерії вираженості вимірюваної ознаки. Межі встановлено емпіричним шляхом (див. табл. 3). Рівні інтернальності соціальних очікувань особистості відносяться до кількісної обробки зібраних даних.

Рівень активності соціальних очікувань особистості – це відношення кількості ознак, що характеризують активну позицію особистості у конкретній соціальній ситуації, до загальної кількості ознак окремого тексту чи масиву дослідження. Рівень активності соціальних очікувань особистості визначається за формулою 2:

$$AP_o = \frac{n_a}{N}, \quad (2)$$

де AP_o – рівень активності / пасивності соціальних очікувань особистості; n_a – кількість ознак, що характеризують майбутнє; N – загальна кількість ознак окремого тексту. Шкала дихотомічна закрити. Критерії параметрів: низький, середній та високий. Межі встановлено емпіричним шляхом (див. табл. 3). Рівень активності соціальних очікувань особистості відноситься до кількісної обробки зібраних даних.

Рівень відкритості соціальних очікувань особистості – це відношення кількості ознак, що характеризують майбутнє, до загальної кількості ознак окремого тексту чи масиву дослідження. Рівень відкритості соціальних очікувань особистості визначається за формулою 3:

$$BZ_o = \frac{n_m}{N}, \quad (3)$$

де BZ_o – рівень відкритості / закритості соціальних очікувань особистості; n_m – кількість ознак, що характеризують майбутнє; N – загальна кількість ознак окремого тексту. Шкала дихотомічна закрити. Критерії параметрів: низький, середній та високий. Межі встановлено емпіричним шляхом (див. табл. 3). Рівень відкритості соціальних очікувань особистості відноситься до кількісної обробки зібраних даних. Зазначимо, що однакові описові характеристики можуть бути наділені різними ознаками кодування. Наприклад, такий відтинок тексту, як «сподіваюся реалізувати на практиці отримані знання», має шість слів, володіє ознаками, що характеризують минуле, інтернальність, активність.

Рівень адекватності соціальних очікувань особистості – це співвідношення кількості ознак, що характеризують майбутнє за методикою «Очікувана ситуація», текст 1 і кількості ознак, що підтверджують реалізовані очікування, визначені за методикою «Реалізація очікувань», текст 2. Враховуємо у тексті 2 тільки ті ознаки, що підтверджують очікування, які окреслені у тексті 1. Рівень адекватності соціальних очікувань особистості визначається за формулою 4:

$$AH_o = \frac{n_m}{n_p}, \quad (4)$$

де AH_o – рівень адекватності соціальних очікувань особистості; n_m – кількість ознак, що характеризують майбутнє; n_p – кількість ознак, що підтверджують реалізацію очікувань. Визначення цієї пари властивостей, як і попередніх, здійснюється за дихотомічною об'єднаною шкалою, але відкритою. У попередніх вимірах застосовано закрити шкалу. Свідченням того, що шкала відкрита, є дисперсія показників від 0,00 до $+\infty$. Випробуваний у тексті 1 може значною кількістю ознак охарактеризувати майбутнє, наприклад десятьма ознаками – це є вимір його очікуваної дійсності, але вже у тексті 2 тільки дві ознаки підтверджують реалізацію його очікуваної дійсності. Таким чином $10/2=5$ – високий рівень неадекватності його соціальних очікувань. Межі показників встановлено емпіричним шляхом (див. табл. 3). Визначення рівня адекватності соціальних очікувань особистості відносимо до якісної обробки зібраних даних.

Апробацію контент-аналітичних методик «Очікувана ситуація» і «Реалізація очікувань» ми здійснили на студентській вибірці факультету філології та журналістики ХДУ, загальною кількістю $n=122$. За допомогою λ -критерію Колмогорова-Смирнова ми визначили, що розподіл значень всіх вимірюваних параметрів є нормальним і рівномірним за максимального значення двосторонньої асимптотичної значущості ($p=0,00$; $p \leq 0,05$) при $n=122$. Найбільше позитивне екстремальне розходження 0,190 і негативне – 0,213.

Перейдемо до валідації контент-аналітичних методик «Очікувана ситуація» і «Реалізація очікувань». Застосовано декілька методів визначення валідності. Конвергентну та дискримінантну

валідність визначили, зіставляючи кількісні дані контент-аналізу з авторитетними методиками, які застосовано під час апробації авторського опитувальника. Доказом валідності були значущі зв'язки з ними.

Перейдемо до аналізу конвергентної валідності інтернальності соціальних очікувань за шкалами тесту «Рівень суб'єктивного контролю» Є.Ф. Бажина та ін., який дає можливість визначити інтернальний та екстернальний типи поведінки. Ми сподіваємося, що інтернальні соціальні очікування пов'язані з інтернальністю в усіх галузях людського буття. Це припущення підтверджується кореляцією інтернальності соціальних очікувань з інтернальністю в галузі досягнень ($r=0,141$; $p<0,001$), інтернальністю в галузі невдач ($r=0,288$; $p<0,001$), інтернальністю у сімейних стосунках ($r=0,425$; $p<0,001$), інтернальністю в галузі виробничих відносин ($r=0,511$; $p<0,001$), інтернальністю стосовно здоров'я і хвороб ($r=0,221$; $p<0,001$) і загальним рівнем інтернальності ($r=0,530$; $p<0,001$). Підтвердженням наявності дискримінантної валідності є негативний зв'язок екстернальності соціальних очікувань з інтернальністю у всіх галузях людського буття. Дискримінантна валідність екстернальності соціальних очікувань має такі значення: з інтернальністю в галузі досягнень ($r= -0,709$; $p<0,001$); з інтернальністю в галузі невдач ($r= -0,256$; $p<0,001$), з інтернальністю у сімейних стосунках ($r= -0,098$; $p<0,001$), з інтернальністю в галузі виробничих відносин ($r= -0,622$; $p<0,001$), з інтернальністю стосовно здоров'я і хвороб ($r= -0,227$; $p<0,001$) і з загальним рівнем інтернальності ($r= -0,450$; $p<0,001$).

Продовжимо аналіз конвергентної валідності активності соціальних очікувань з шкалою загальної активності «Психодіагностичного тесту» В.М. Мельникова і Л.Т. Ямпольського. Активність соціальних очікувань прогнозовано позитивно корелює з загальною активністю ($r=0,875$; $p<0,01$). Дискримінантна валідність пасивності соціальних очікувань та ініціативності за опитувальником «РДО» В.К. Гербачевського має очікувано негативний зв'язок ($r= -0,182$; $p<0,001$).

Перевіримо конвергентну валідність відкритості соціальних очікувань з шкалою обізнаності про передбачуваний перебіг подій авторського опитувальника «PCO». Очікуємо, що обізнаність про передбачуваний перебіг подій може бути пов'язана зі значущими показниками відкритості та готовності до попереднього перебігу подій. Це припущення підтверджується кореляціями відкритості соціальних очікувань з обізнаністю про передбачуваний перебіг подій ($r=0,338$; $p<0,001$). Допускаємо, що закритість (латентність) соціальних очікувань матиме дискримінантну валідність з коефіцієнтом очікувань, визначеним за авторською методикою «Експектометрія», і констатуємо негативну кореляцію ($r= -0,313$; $p<0,001$).

Кореляційний позитивний зв'язок адекватності / неадекватності соціальних очікувань з загальним рівнем соціальних очікувань за опитувальником «PCO» і рівнем адекватності самоочікувань за «Експектометриєю» становить ($r=0,348$; $p<0,001$) і ($r=0,447$; $p<0,001$), що є підтвердженням достовірності отриманих емпіричних даних контент-аналітичною методикою.

Далі наведемо частотні статистичні характеристики шкал методик «Очікувана ситуація» і «Реалізація очікувань» (див. табл. 2).

Таблиця 2

Частотні статистичні характеристики контент-аналітичного дослідження соціальних очікувань особистості

№ з/п	Шкала опитувальника	Середня арифметична, $\bar{x}$	Середнє відхилення, σ	Медіана	Дисперсія	Асиметрія, A	Експес, E
	2	3	4	5	6	7	8
1.	Рівень інтернальності / екстернальності соціальних очікувань особистості (IE_o)	0,40	0,13	0,35	0,033	0,850	0,353
2.	Рівень активності / пасивності соціальних очікувань особистості (AP_o)	0,42	0,14	0,38	0,026	0,629	-0,657
3.	Рівень відкритості / закритості соціальних очікувань особистості (BZ_o)	0,62	0,17	0,70	0,062	-0,644	-0,792
4.	Рівень адекватності / неадекватності соціальних очікувань особистості (AN_o)	0,94	0,34	0,71	0,406	0,656	-0,600

Проаналізуємо параметри асиметричного розподілу за всіма шкалами контент-аналізу. Найбільшим значення лівостороннього асиметричного розподілу володіє шкала інтернальності / екстернальності

соціальних очікувань особистості ($A=0,850$), найбільшим правостороннім асиметричним розподілом – шкала відкритості / закритості соціальних очікувань особистості ($A= -0,644$). Показники асиметричного розподілу всіх шкал не перевищують допустимі межі $(-1,0/1,0)$, тому можемо стверджувати, що асиметричний розподіл є допустимим і достовірним. Амплітуду значень розподілу ексцесу констатуємо в межах $-0,792/0,353$. Оскільки ексцес не перевищує граничні межі $(-1,0/1,0)$, стверджуємо, що розподіл ексцесу також є допустимим і достовірним. Далі на рис. 1 покажемо розподіл рівнів вимірюваної властивості інтернальності / екстернальності соціальних очікувань.

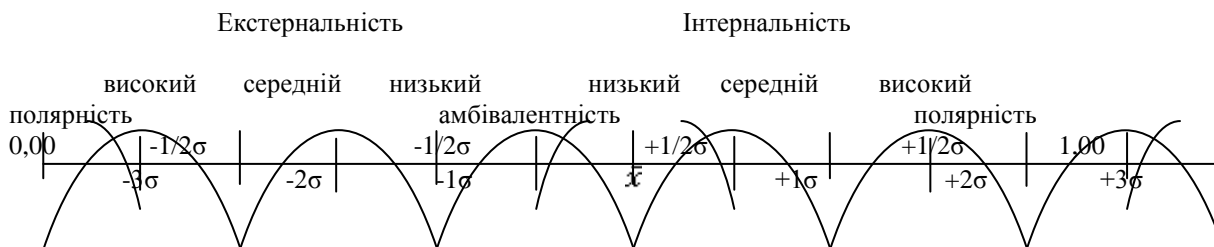

Рис. 1. Розподіл рівнів вимірюваної властивості інтернальності / екстернальності соціальних очікувань

Далі перейдемо до визначення таких психометричних характеристик, як рівні властивостей соціальних очікувань особистості (див. табл. 3).

Таблиця 3

Психометричні характеристики властивостей соціальних очікувань особистості

№ з/п	Шкала соціальних очікувань особистості	Параметри низького рівня	Параметри середнього рівня	Параметри високого рівня	
1	2	3	4	5	
1.	Дихотомічна шкала, (IE_o)	інтернальність	0,41 – 0,54	0,55 – 0,68	0,69 – 1,00
		екстернальність	0,27 – 0,40	0,13 – 0,26	0,00 – 0,12
		амбівалентність	0,46 – 0,47 0,33 – 0,34	0,43 – 0,45 0,35 – 0,37	0,38 – 0,42
		полярність	0,93 – 0,94 0,07 – 0,06	0,95 – 0,97 0,05 – 0,03	0,98 – 1,00 0,02 – 0,00
2.	Дихотомічна шкала, (AP_o)	активність	0,43 – 0,57	0,58 – 0,72	0,73 – 1,00
		пасивність	0,28 – 0,42	0,13 – 0,27	0,00 – 0,12
		амбівалентність	0,48 – 0,49 0,35 – 0,36	0,45 – 0,47 0,37 – 0,39	0,40 – 0,44
		полярність	0,93 – 0,94 0,07 – 0,06	0,95 – 0,97 0,05 – 0,03	0,98 – 1,00 0,02 – 0,00
3.	Дихотомічна шкала, (BZ_o)	відкритість	0,62 – 0,79	0,80 – 0,94	0,95 – 1,00
		закритість	0,44 – 0,61	0,26 – 0,43	0,00 – 0,25
		амбівалентність	0,69 – 0,71 0,53 – 0,55	0,66 – 0,68 0,56 – 0,58	0,59 – 0,65
		полярність	0,91 – 0,94 0,09 – 0,06	0,95 – 0,97 0,05 – 0,03	0,98 – 1,00 0,02 – 0,00
4.	Дихотомічна шкала, (AN_o)	адекватність	1,39 – 1,56 0,48 – 0,31	1,12 – 1,38 0,49 – 0,76	0,77 – 1,11
		неадекватність	1,57 – 1,74 0,30 – 0,21	1,75 – 1,92 0,20 – 0,11	1,93 <... 0,10 – 0,00

Рівень амбівалентності / полярності соціальних очікувань особистості характеризує міру вираженості співвідношення сформованих властивостей соціальних очікувань у дихотомічних парах. Наприклад, у випробуваного К.О. такі показники за шкалами соціальних очікувань: $IE_o=0,44$; $AP_o=0,48$; $BZ_o=0,80$; $AN_o=0,61$ – це є свідченням того, що у випробуваного К.О. соціальні очікування володіють наступними властивостями: інтернальність (низький рівень – від 0,41 до 0,54); активність (низький рівень – від 0,43 до 0,57); відкритість (середній – від 0,80 до 0,94) і адекватність (середній – від 0,49 – 0,76). Констатуємо амбівалентність екстернальної та інтернальної властивостей соціальних очікувань, оскільки показник 0,44 не є свідченням яскравої вираженості однієї з них і знаходиться у межах високого рівня амбівалентності. А також констатуємо амбівалентність активності та пасивності, оскільки показник 0,55

знаходиться у межах високого рівня амбівалентності. Решта властивостей соціальних очікувань не є ні амбівалентними, ні полярними (див. табл. 3).

Параметри амбівалентності і полярності визначені емпіричним шляхом і лежать у межах дисперсії, яка складає $1/2\sigma$ граничних значень. Таким чином параметри амбівалентності інтернальності / екстернальності становлять $\bar{x} \pm 1/2\sigma = 0,40 \pm 1/2 \times 0,13 = 0,33$ і $0,47$. Нами визначено параметри амбівалентності і полярності всіх властивостей, крім адекватності / неадекватності соціальних очікувань особистості, оскільки остання дихотомічна пара властивостей визначена шляхом якісної обробки зібраних даних, на відміну від попередніх, які визначені кількісним шляхом. На наш погляд, визначення амбівалентності та полярності властивостей адекватності / неадекватності є недоцільною. Покажемо емпіричні результати апробації контент-аналітичної методики студентської вибірки факультету філології та журналістики ХДУ у табл. 4.

Таблиця 4

Емпіричні результати апробації контент-аналітичної методики

№ з/п	Шкала соціальних очікувань	Властивість соціальних очікувань	Рівень вираженості властивості	ХДУ, 122 студенти	
				кількість	%
1	2	3	4	5	6
1.	Дихотомічна шкала, (IE_o)	інтернальність	високий	4	3,28
			середній	18	14,75
			низький	29	23,77
		екстернальність	високий	3	2,46
			середній	27	22,13
			низький	41	33,61
		амбівалентність	високий	3	2,46
			середній	4	3,28
			низький	8	6,56
		полярність	високий	0	0,00
			середній	0	0,00
			низький	1	0,82
2.	Дихотомічна шкала, (AP_o)	активність	високий	7	5,74
			середній	25	20,49
			низький	31	25,41
		пасивність	високий	2	1,64
			середній	17	13,93
			низький	40	32,79
		амбівалентність	високий	7	5,74
			середній	6	4,92
			низький	3	2,46
		полярність	високий	0	0,00
			середній	0	0,00
			низький	2	1,64
3.	Дихотомічна шкала, (BZ_o)	відкритість	високий	27	22,13
			середній	32	26,24
			низький	24	19,67
		закритість	високий	0	0,00
			середній	17	13,93
			низький	22	18,03
		амбівалентність	високий	5	4,10
			середній	8	6,56
			низький	7	5,74
		полярність	високий	1	0,82
			середній	3	2,46
			низький	4	3,28
4.	Дихотомічна шкала, (AN_o)	адекватність	високий	17	13,93
			середній	23	18,85
			низький	35	28,70
		неадекватність	високий	5	4,10
			середній	20	16,39
			низький	22	18,03

Отримані результати контент-аналізу студентської вибірки свідчать про сформованість інтернальної властивості у 41,80% випробуваних, екстернальної – у 58,20%. Показник амбівалентності сягає 12,3%. Показник полярності є незначним і зафіксовано у одного випробуваного (0,82%). Констатуємо яскраво виражену інтернальність, тобто значення високого і середнього рівнів – у 18,03%, відповідно екстернальність – у 24,59%. Показники апробації властивостей очікувань достовірно відображають реальну дійсність випробуваних і не суперечать науковим здобуткам про інтернальність / екстернальність [2-3].

Активність соціальних очікувань констатуємо у 51,64% випробуваних, пасивність – у 48,36%; амбівалентними є очікування 13,12% і полярними – 1,64% випробуваних. Встановлено очікувано позитивну кореляцію шкал IE_o і $АП_o$ ($r=0,820$; $p<0,01$).

Відкритість соціальних очікувань зафіксовано у превалюючої частини випробуваних – 68,04%, латентними є очікування – 31,96%, показники амбівалентності і полярності склали 16,4% і 6,56%. Допускаємо, що високі показники відкритості студентів-філологів можуть бути пов'язані з прагненням випробуваних якомога рельєфніше окреслити очікувану ситуацію, що відповідно позначилося на кількісних параметрах ознак, які характеризують майбутнє. Наприклад, у досліджуваному тексті 1 констатуємо таку максимальну кількість ознак, що характеризують майбутнє: П.В – 15; К.І. та С.А. – 14 ознак. Враховуючи вікові, змістові особливості вибірки, вважаємо, що отримані результати об'єктивно відобразили зазначений вимір очікуваної соціальної дійсності і є достовірними.

Адекватними соціальні очікування є у 61,48% і відповідно неадекватними – у 38,52% випробуваних. Надмірна відкритість очікувань, прагнення здобути «все і одразу», юнацькі максималістські прояви, почасти упереджена, незважена позиція є характеристикою значного рівня неадекватності очікувань випробуваних. Зазначимо, що у випробуваних з адекватним рівнем низькі значення цього показника склали 28,70%.

Висновки. Маємо підстави стверджувати, що строга квантифікація текстів, створення кодуювальної матриці, кількісний і якісний аналіз, емпіричний розподіл шкал всіх рівнів досліджуваних параметрів, визначення кореляції з відомими методиками, забезпечили надійність, достовірність і валідність контент-аналітичного дослідження властивостей соціальних очікувань особистості.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в продовженні експериментального дослідження і обґрунтуванні змістових параметрів соціальних очікувань особистості.

Список використаних джерел

1. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / Питер Бергер, Томас Лукман; [Пер. з англ. Е.Д.Руткевич]. – М.: Медиум, 1995. – 323 с.
2. Брушлинский А. В. Психология субъекта: индивида и группы (Часть I) / А. В. Брушлинский // Психологический журнал. – 2002. – Т. 23. – № 1. – С. 71-80.
3. Злобіна О. Г. Соціальні орієнтації та локус очікувань: динаміка особистісних змін / О. Г. Злобіна // Соціальні виміри суспільства: зб. наук. праць. – Вип. 7. – К.: НАН України, Ін-т соціології; 2004. – С. 25-42.
4. Як будувати власне майбутнє: життєві завдання особистості: монографія / Т. М. Титаренко, О. Г. Злобіна, Л. А. Лепіхова [та ін.]; за наук. ред. Т. М. Титаренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 512 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Berger P., Lukman T. Social'noe konstruirovaniye real'nosti. Traktat po sociologii znaniya / Piter Berger, Tomas Lukman; [Per. z angl. E.D.Rutkevich]. – M.: Medium, 1995. – 323 s.
2. Brushlinskij A. V. Psihologiya subjekta: individa i gruppy (Chast' I) / A. V. Brushlinskij // Psihologicheskij zhurnal. – 2002. – T. 23. – № 1. – S. 71-80.
3. Zlobina O. G. Social'ni orijentacii' ta lokus ochikuvan': dynamika osobystisnyh zmin / O. G. Zlobina // Social'ni vymiry suspil'stva: zb. nauk. prac'. – Vyp. 7. – K.: NAN Ukrainy, In-t sociologii'; 2004. – S. 25-42.
4. Jak buduvaty vlasne majbutnje: zhyttjevi zavdannja osobystosti: monografija / T. M. Tytarenko, O. G. Zlobina, L. A. Ljepihova [ta in.]; za nauk. red. T. M. Tytarenko; Nacional'na akademija pedagogichnyh nauk Ukrainy, Instytut social'noi' ta politychnoi' psihologii'. – Kirovograd : Imeks-LTD, 2012. – 512 s.

Popovych, I. S. A study into properties of social expectations by means of content analysis. The article presents the results of the study on the properties of social expectations of the individual by means of content analysis. The author describes the design and five stages of content analysis, the procedure of text encoding, quantification and coding matrix development, analyzes the properties and characteristics (internality / externality, activity / passiveness, openness / closeness, adequacy / inadequacy) of social expectations of the individual, discusses the formulas, empirically determined frequency characteristics and the levels of the properties as well as the nature and the method of assessment of ambivalence and polarity of social expectations of the individual.

The author also discusses the reliability and validity of the method which allowed considering it as a promising tool for researching properties of individuals' social expectations. The results of the testing of the content analysis used by the author showed its convergent and discriminant validity.

Keywords: internality, externality, activity, passiveness, openness, closeness, adequacy, inadequacy, ambivalence, polarity, content analysis

Відомості про автора

Попович Ігор Степанович, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології і освітнього менеджменту Херсонського державного університету, м. Херсон, Україна.

Popovych, Igor S., PhD, Assoc. Prof., Dept. of pedagogy, psychology and educational management, Kherson State University, Kherson, Ukraine.

E- mail: igorpopovych76@gmail.com